

УДК 347.961

DOI <https://doi.org/10.24144/2307-3322.2025.90.2.6>

ВСТАНОВЛЕННЯ НОТАРІУСОМ ДІЙСНИХ НАМІРІВ ОСІБ ЛІТНЬОГО ВІКУ ПІД ЧАС НОТАРІАЛЬНОГО ПРОВАДЖЕННЯ З ПОСВІДЧЕННЯ ПРАВОЧИНУ

Гордієнко Ю.М.,
*аспірантка Навчально-наукового інституту права
Київського національного університету імені Тараса Шевченка*
ORCID: 0000-0001-7657-4877
e-mail: j.gordienko1@gmail.com

Гордієнко Ю.М. Встановлення нотаріусом дійсних намірів осіб літнього віку під час нотаріального провадження з посвідчення правочину.

У статті досліджується питання особливостей встановлення нотаріусом дійсних намірів людей літнього, похилого віку чи віку пізньої дорослості, які виступають стороною/ сторонами правочину під час нотаріального провадження з його посвідчення. Аргументовано, що абсолютно не дарма виділяють певні вікові категорії і відповідні їм фізичні й психологічні зміни, які відбуваються з переважною більшістю людей з настанням певного віку. Даний аналіз наочно продемонстрував, чому потрібно застосувати до людей похилого віку трохи інший, відмінний підхід і на що нотаріусу потрібно звернути увагу протягом встановлення дійсності їх намірів як сторін під час посвідчення відповідного правочину. Відтак автором були надані певні поради й рекомендації щодо здійснення нотаріусом процедури встановлення дійсних намірів людей літнього/ похилого віку, які допоможуть у посвідченні законного та ефективного правочину, який би відповідав цілям і потребам сторони чи сторін останнього. До того ж матеріал та інформація, наведені в даній статті, стануть у нагоді для нотаріусів, як певний алгоритм дій превентивного характеру, який максимально убезпечить останніх від можливого оскарження посвідчуваного правочину до суду в майбутньому з причин його недійсності.

Крім того, було порушено питання характерних рис людей похилого віку й особливостей вікових змін даної категорії, психічного розвитку їх особистості. Також було розглянуто вплив двох протилежних способів старіння, нормального та патологічного, при біологічному й психологічному видах вікових змін, та як такі зміни можуть впливати на поведінку, емоційний стан та усвідомлення сторонами особливостей, мети та характерних ознак здійснення нотаріусом процедури встановлення дійсних намірів зазначених осіб.

Наступним моментом, на якому було зосереджено увагу, є складність виявлення маніпуляцій з боку людей літнього віку через проблемність з широким спектром відповідних рис, які є нормою для їхньої вікової категорії, що проявляється в біологічних, соціологічних і психологічних змінах у житті останніх. Розглянуто тему складності в розмежуванні ознак старечих хвороб та звичайного прояву старіння, які в сукупності є результатом знервованості через хвилювання й екстраординарні обставини, військовий стан в Україні тощо, що тільки ускладнює роботу нотаріусів.

Також було порушено незвичне питання особливості мислення переважної більшості людей похилого віку в контексті недовіри до професії нотаріуса, з приводу чого було наведено аргументи й поради для виправлення і врегулювання даної ситуації.

Ключові слова: нотаріус, посвідчення правочинів, дійсні наміри, встановлення дійсних намірів, нотаріальна процедура, процедура встановлення нотаріусом дійсних намірів сторін правочину, алгоритм встановлення дійсних намірів сторін, люди літнього/ похилого віку, біологічні та психологічні вікові зміни особистості.

Gordienko Ju.M. Establishment by a notary of the true intentions of elderly persons during notarial proceedings for the certification of a transaction.

The article examines the issue of the peculiarities of the establishment by a notary of the true intentions of elderly, elderly or late-adult people who are a party/parties to a transaction during notarial proceedings

for its certification. It is argued that it is absolutely not without reason that certain age categories and the corresponding physical and psychological changes that occur with the vast majority of people upon reaching a certain age are distinguished. This analysis clearly demonstrated why it is necessary to apply a slightly different, distinctive approach to elderly people and what the notary needs to pay attention to during the establishment of the truth of their intentions as parties during the certification of the relevant transaction. Therefore, the author wanted to provide certain tips and recommendations on the notary's implementation of the procedure for establishing the true intentions of elderly people, which will help in certifying a legal and effective agreement that would meet the goals and needs of the party or parties to the latter. In addition, the material and information provided in this article will be useful for notaries as a certain algorithm of preventive actions that will maximally protect the latter from possible appeal of the certified transaction to the court in the future on the grounds of its invalidity.

In addition, the issue of the characteristic features of the elderly and the features of age-related changes in this category, the mental development of their personality was raised. The influence of two opposite ways of aging, normal and pathological, with biological and psychological types of age-related changes was also considered, and how such changes can affect the behavior, emotional state and awareness by the parties of the features, purpose and characteristic signs of the notary's implementation of the procedure for establishing the true intentions of the specified persons. The next point on which attention was focused is the difficulty of detecting manipulations by the elderly due to the problem with a wide range of relevant features that are the norm for their age category, which is manifested in biological, sociological and psychological changes in the lives of the latter. The topic of the difficulty in distinguishing between signs of senile diseases and ordinary manifestations of aging, which in aggregate are the result of nervousness due to excitement and extraordinary circumstances, martial law in Ukraine, etc., which only complicates the work of notaries, is considered.

Also, the unusual issue of the peculiarities of thinking of the vast majority of elderly people in the context of distrust of the notary profession was raised, regarding which arguments and advice were given for correcting and regulating this situation.

Key words: notary, certification of transactions, true intentions, establishment of true intentions, notarial procedure, procedure for establishing the true intentions of the parties to a transaction by a notary, algorithm for establishing the true intentions of the parties, elderly people, biological and psychological age-related changes in personality.

Постановка проблеми. Не можна не погодитися, що в законодавстві України у сфері нотаріату процедури встановлення нотаріусом дійсних намірів сторони/сторін правочину містить досить недостатнє регулювання, з численною кількістю повторювань і прогалин, яке не надає змогу детально зрозуміти алгоритм правильного здійснення останньої. Норми права в цій сфері надають лише базове уявлення про мету, порядок й наслідки встановлення нотаріусом дійсних намірів сторін того чи іншого правочину, не кажучи вже про які-небудь конкретні особливості, залежно від специфіки правочину чи наявності суб'єктів певних ознак. Більш детальний аналіз дозволив виявити та виокремити відмінність у процедурі процедури встановлення нотаріусом дійсних намірів сторони/сторін правочину, якими виступають люди похилого/ літнього віку. На жаль, законодавство України у сфері нотаріату та підзаконні нормативно-правові акти не надають ні роз'яснень, ні чіткого нормативного регулювання, ні хоча б істотних моментів, на які нотаріусу потрібно звернути увагу в таких випадках.

З огляду на вищевикладене **метою написання даної статті** є характеристика особливостей встановлення нотаріусом дійсних намірів сторін правочинів, якими виступають люди похилого/ літнього віку. Надзвичайно важливим у досягненні поставленої мети є розуміння нотаріусом відмінностей у здійсненні вищезазначеної процедури, адже усвідомлення ним такої специфіки дозволяє максимально збільшити вірогідність правильного й законного нотаріального посвідчення відповідного правочину. Крім того, такі знання особливостей встановлення нотаріусом дійсних намірів сторін правочину, якими виступають люди похилого/ літнього віку, також зменшують ризик негативних майнових і правових наслідків у майбутньому як для сторін, так і самого нотаріуса.

Стан опрацювання проблематики. Окремі питання даної проблематики досліджували такі вітчизняні вчені, як: І.В. Бондар, М.В. Бондарева, О.В. Горецька, Т.М. Дзюба, О.Г. Коваленко, Л.Б. Лук'янова, Л.П. Москоvecь, Е.О. Помиткін, І.М. Ушакова, С.Я. Фурса та інші. У публікаціях

указаних науковців проведено характеристику нормального й патологічного типів та біологічного й психологічного видів старіння, а також змін, які відбуваються в людини з настанням певного віку. Крім того, розкриваються особливості й відмінності в здійсненні нотаріусом процедури встановлення ним дійсних намірів протягом посвідчення правочинів, сторонами яких виступають люди похилого віку.

Виклад основного матеріалу. Розпочати варто з того, що люди літнього, похилого віку чи віку пізньої дорослості є тією категорією осіб, процедура встановлення нотаріусом дійсності намірів яких під час нотаріального провадження з посвідчення правочинів може відрізнитися й мати свої особливості. Слід зауважити, що думки науковців щодо хронологічних меж літнього віку різняться, але найчастіше початком відліку вітчизняні вчені вважають вік 60 років, а зарубіжні – 65 років. Дехто з них узагалі таких меж не визначає, а характеризує й відмежовує вікові етапи якісними відмінностями [1, с. 10]. З попередньою думкою варто не погодитися, адже далеко не завжди люди похилого віку відповідають стандартним стереотипам психологічного розвитку, не говорячи вже про зовнішній вигляд в епоху здорового способу життя й популяризації косметологічних послуг. Наукою, яка вивчає особливості психіки й поведінки людей літнього віку й віку пізньої дорослості, є геронтопсихологія, яка показує взаємозв'язок біологічних, соціальних і психологічних аспектів старіння [1, с. 13; 2, с. 10].

Відтак, перед тим як охарактеризувати особливості встановлення нотаріусом дійсності намірів сторін правочину людей похилого віку та надати певні поради й рекомендації щодо здійснення даної процедури, спочатку потрібно проаналізувати, у чому ж вбачається особливість зазначених осіб. Як було сказано вище, у наш час літні люди можуть зовсім не виглядати на свій вік, звичайно, у гарному сенсі, а фізично й психологічно випереджати багатьох молодих людей. Проте далі буде наведено позиції вітчизняних учених й статистичні дані, які покажуть, що абсолютно не дарма виділяють певні вікові категорії й відповідні їм фізичні й психологічні зміни, які відбуваються з переважною більшістю людей з настанням певного віку. Даний аналіз наочно продемонструє, чому потрібно застосувати до людей похилого віку трохи інший, відмінний підхід і на що нотаріусу потрібно звернути увагу протягом з'ясування їх задумів як сторін під час посвідчення правочину.

Таким чином, серед характерних рис людей похилого віку й особливостей вікових змін даної категорії, які варто врахувати нотаріусу при взаємодії з даними особами протягом встановлення дійсності їх намірів під час нотаріального провадження з посвідчення правочинів, можна навести такі:

Розпочати варто з психічного розвитку особистості, яким є процес кількісних і якісних змін психіки людини, що зумовлюють формування й функціонування особистості. Якщо ж говорити про закономірності такого розвитку людей літнього віку, то у вітчизняній доктрині наводяться такі, як: нерівномірність, варіативність, пластичність і компенсація [1, с. 14; 3, с. 104].

Головними чинниками, які визначають психічний розвиток літньої особистості, є наступні: біологічні, до яких відносять спадковість і вродженість, чим людина наділена саме від народження, наприклад, схильністю до певних хвороб у літньому віці, соціальні чинники, якими є вплив природного й соціального середовищ на життєдіяльність людини. До останнього виду чинників слід віднести асоціальний спосіб життя, або коли людина проживає на території, де постійно трапляються екологічні катастрофи чи природні катаклізми, або життя в період воєнного часу, яке так знайоме українцям у наш час тощо [1, с. 16; 4, с. 158].

Продовжуючи дану тему, слід зазначити, що науковці процес старіння поділяють на два протилежні способи: нормальне та патологічне, що стосується як біологічного, так і психологічного видів старіння.

Розпочати аналіз вважаю за доцільне з нормального старіння, яке відбувається в людини з настанням певного віку, хочемо ми того чи ні. Проявляється воно в зниженні пам'яті та уваги, уповільненні темпу психічної діяльності, появі незначних труднощів під час формування нових навичок чи здійснення більш складних операцій. Насамперед з віком пов'язані ще й такі прояви старіння організму, як: зміна психіки й поведінки, зниження фізичної і розумової працездатності, рухової активності, порушення регуляції внутрішніх процесів, звуження поля уваги, труднощі розподілу й переключення уваги та запам'ятовуванням і відтворенням інформації тощо [1, с. 23, 61-62]. Варто також додати, що з 50-60-річного віку починається активний процес загибелі нейронів і в старечому віці може досягати від 30 до 50%, що є просто вражаючою статистикою й

неминучою ситуацією. Як наслідок вищесказаних проявів нормального старіння особи, усе це призводить у результаті до зниження працездатності, розладів сну, емоційної нестійкості, ослаблення уваги й пам'яті, що не може не відобразитися на поведінці людей похилого віку. Важливо зауважити, що перерахований вище невичерпний перелік послаблень фізіологічних функцій зображує саме нормальний тип старіння людини, адже останній, зазвичай, відбувається поступово, у порівнянні з патологічним різновидом [1, с. 23, 59; 5, с. 57–59].

Аналіз і характеристика нормального типу старіння доводить той факт, що навіть коли до нотаріуса звертається особа літнього віку, майбутня сторона правочину, яка має чудовий зовнішній вигляд і не поводить дивно чи не має ознак психічного розладу, властивих людям певного віку, вона однаково має внутрішні незворотні процеси старіння. Це зовсім не означає, що така особа нічого не розуміє, не пам'ятає, плутає факти й таке інше, але вона може з великою вірогідністю мати до цього схильність, і подібні прояви тільки збільшуватимуться з часом. Вищенаведені характеристики показують, що гіперактивні люди літнього віку із здоров'ям і світлим розумом молодшої людини скоріше виключення з правил, ніж загальна статистика. Саме тому, задача нотаріуса проявляти до таких людей більше терпіння й уваги, аби професійно виконати свою роботу й посвідчити законний й ефективний правочин, який згадані сторони чи їх родичі не захочуть оскаржувати в майбутньому до суду.

На противагу нормальному типу старіння людини під час патологічного, передчасного старіння до вже згаданих вище проявів додаються порушення мовлення та мислення, зайва тривога та безпричинний неспокій і відчуття страху, наявність хибних симптомів та інше. При цьому розвиток руйнівних вікових змін стається раніше від нормального та/або з більш вираженими проявами. Результатом передчасного старіння є обмеження інтересів людини, незадоволення життям, дестабілізація особистості, її дезадаптація загалом. Серед найбільш поширених психічних порушень у літньому віці виокремлюють такі: деменція, хвороба Альцгеймера, синдром Бенсона, депресія, іпохондрія тощо [1, с. 24, 66].

Відтак аналіз патологічного старіння тільки підтверджує необхідність виокремлення людей літнього віку, які виступають стороною/сторонами відповідного правочину, в окрему категорію осіб, встановлення нотаріусом дійсності намірів яких буде мати певні особливості, як і підхід, що буде до них застосовуватися. Насправді спілкування з людьми похилого віку може бути досить складним, адже не завжди зрозуміло, чи особа має звичайні характеристики нормального типу старіння з власними особливостями характеру й темпераменту, чи маємо справу з деякими хворобами психіки, які перешкоджають посвідченню правочину. Державного реєстру недієздатних осіб чи осіб, дієздатність яких є обмеженою, щоб перевірити наявність у сторони правочину стійких чи хронічних розділів наразі немає, у медичну карту заглядати не можна, тому нотаріус має сподіватися виключно на себе й свої навички спостереження й аналізу. Симптоми хвороби можуть мати дивний вигляд на перший погляд, можливо, людина хвилюється тому, що відчужує майно й переживає за наслідки. Ну забуває дані, має порушення дикції, плутає факти чи просто нервує – не можна однозначно сказати, що перед вами людина з передчасними ознаками старіння чи певними розладами психіки, властиві людям літнього віку. Саме для цього й доцільно знати характерні моделі поведінки різних верств населення, людей певного віку й статі, вплив надзвичайних і екстраординарних обставин на психіку людей. Потрібно вміти помічати важливі деталі, щоб убезпечити себе від маніпуляцій і обману з боку сторін правочину, які звертаються до нотаріуса за його нотаріальним посвідченням. Варто зауважити, що надана вище інформація не має перетворити нотаріусів у параноїків, які мають масово відмовляти людям похилого віку, бо першим постійно здаються ознаки патологічного типу старіння й нерозуміння людиною сказаного чи запитаного нотаріусом – звичайно ж, ні. Проте придивлятися, аналізувати інформацію, дані й відповіді на запитання потрібно з особливою уважністю, пам'ятаючи про можливі ризики.

Беручи до уваги вищесказані думки вчених, статистичні дані та наявні характеристики видів і типів старіння людини, можна зробити висновок про важливість і необхідність застосування нотаріусом до людей похилого віку особливого алгоритму при встановленні дійсності їх намірів під час посвідчення відповідного правочину. Потрібно пам'ятати, що кожен має свої психо-фізіологічні особливості, проблеми, особливості поведінки, переживання, труднощі, усі ми по-різному адаптовані до умов зовнішнього середовища й кардинально відрізняємося як особистості, а тому й підходи мають бути іншими [1, с. 13].

Таким чином, вважаю за необхідне навести наступні особливості й поради в спілкуванні з людьми похилого віку стороною/сторонами правочину, як протягом його посвідчення загалом, так і під час встановлення дійсності їх намірів зокрема:

Першою рекомендацією буде поступовий підхід протягом встановлення дійсності їх намірів із обов'язковим завершенням кожного етапу, що спрацює краще, ніж відразу охопити все й відразу. Для прикладу, людина літнього віку хоче подарувати онуку майно й починає задавати одночасно запитання про податки, показувати всі документи, що принесла із собою й не тільки щодо визначеної квартири, потім відразу уточнює за реєстрацію й чи буде ця квартира тільки онука та інше. Велика вірогідність того, що така спроба досягнути всі важливі для сторони правочину критерії призведе до того, що вона може заплутатися в роз'ясненнях нотаріуса, забути запитати важливу для себе інформацію. У результаті підготовка до посвідчення бажаного правочину може затягнутися, адже не принесено повний перелік необхідних документів, а нові пояснення можуть змінити рішення дарувальника щодо доцільності посвідчення договору тощо. При цьому, для повноцінної реалізації поступового підходу не зайвим буде збільшення, за потреби, кількості уточнюючих запитань від нотаріуса, адже краще двічі уточнити, ніж взагалі не виявити важливі дані, що можуть перешкодити посвідченню правочину.

Варто зазначити, що характерною рисою, властивою переважній більшості людей похилого віку, є повільність як у роздумах, так і у відповідях чи діях, а тому необхідною відповіддю нотаріуса на таку особливість буде терпіння. Звісно, що всі ми різні, з відмінними типами темпераменту й характером, але нотаріус, у першу чергу, професіонал і має виконувати всі свої дії з повагою до заявників, відповідно до Правил професійної етики нотаріусів України, сприяючи розвитку довіри до своєї професії в суспільстві [6]. Дійсно, треба визнати, що в силу перерахованих вище особливостей поведінки людей літнього віку з нормальним та передчасними типами старіння, далеко не завжди вдається зрозуміти сказане з першого разу чи зберігати внутрішню рівновагу й спокій. Часто навіть дивуєшся тому, що сторона правочину похилого віку, яка є громадянином України, наче й спілкується рідною для нас державною мовою, а перекладач явно не завадив би. Зокрема буває складно розібратися в перипетіях родинних зв'язків, переоформленнях/недооформленнях майна в минулому та іншому. Додати до всього цього це й неоднозначні бажання, й рішення щодо того, який же все-таки правочин ця сторона правочину бажає посвідчити. Одним словом, терпіння точно не завадить у деяких ситуаціях. До того ж дуже часто сторони правочину, а особливо люди літнього віку, використовують такі слова й фрази, як: «переписати майно» і «доручення». Проблема в тому, що ці слова можуть у думках зазначених осіб означати просто купу різних варіантів і не завжди можна одразу зрозуміти, чи сторона правочину хоче посвідчити заповіт, чи договір дарування, чи договір довічного утримання, чи навіть елементарну довіреність. Використання таких слів під час пояснення майбутньою стороною правочину мети свого звернення до нотаріуса є класичним прикладом того, як процедура встановлення останнім дійсних намірів такої сторони/сторін правочину розпочинається вже зі стадії відкриття нотаріального провадження, як вже було зазначено в даній роботі. Зокрема далеко не завжди заявники взагалі знають, за посвідченням якого правочину вони звертаються й чи саме така нотаріальна дія потрібна, тому з'ясування задумів допомагає потенційній стороні правочину визначитися й ухвалити рішення щодо подальших дій.

Наступним моментом, на якому варто зосередити увагу, - це складність виявлення маніпуляцій з боку людей літнього віку. Пов'язана така проблемність з широким спектром характерних рис, які є нормою для вікової категорії таких осіб, що проявляється в біологічних, соціологічних і психологічних змінах у житті останніх, як вже зазначалося в даній роботі. Саме тому, не завжди зрозуміло людина хвилюється, запинається й забуває прості факти із свого життя, як прояви нормальних фізіологічних та розумових процесів для певної вікової категорії, або ж вона нервується, сидючи в кабінеті нотаріуса, бо є що приховувати чи бажає навмисно справити враження розгубленої людини похилого віку. Не потрібно забувати, що люди похилого віку - це колишні молоді особи із своєю історією, гарними й поганими моментами, які робили помилки в минулому, а тому навіть обманщик, маніпулятор, крадій та інші недобросовісні люди колись можуть постаріти й стати милими й непримітними людьми похилого віку. Зрештою, зовнішність оманлива, і перед нотаріусом може сидіти як бабуся-жертва психологічного впливу й тиску з боку третіх осіб або ж інший варіант - бабуся, яка є частиною маніпулятивної схеми з метою обкрадання людей. Отже, варто зауважити, що 100% розмежувати признаки старечих хвороб чи звичайного прояву ознак старіння, які в сукупності є результатом знервованості через хвилювання й екстраординарні об-

ставини, військовий стан в Україні, надзвичайно складно, але можливо. Потрібно пам'ятати, що процедура встановлення нотаріусом дійних намірів сторін правочину є не просто обов'язковою, а й надзвичайно важливою для посвідчення законного й ефективного правочину, а тому орієнтуватися в психології поведінки людей різних вікових категорій є бажаним навиком. Для прикладу можна розглянути ситуацію посвідчення заповіту, коли заповідач 73-х років не може згадати прізвище, ім'я та як звати по батькові своїх онуків, плутає їх дати народження, не пам'ятає, чи була квартира куплена в шлюб, сильно нервується та інше. Зазначені прояви поведінки можуть бути або ознакою знервованості, тоді нотаріуса має цікавити причина такого хвилювання при складанні тексту заповіту, або нормальними проявами старіння конкретної особи в певному віці, або ж симптомами якої-небудь хвороби, характерної для людей похилого віку. Якщо це стійка чи хронічна хвороба, яка перешкоджає усвідомленню останньою значення своїх дій та можливості посвідчити правочин, який би відповідав її намірам і вільному волевиявленню, то в такому разі нотаріус взагалі має відмовити такій особі у вчиненні нотаріальної дії. Таким чином, при встановленні дійсних намірів сторони/сторін правочину, якими є люди похилого віку, нотаріус має бути надзвичайно терплячим, уважним до деталей і підходити до даного процесу комплексно.

Наступною характерною рисою людей похилого віку, на яку варто звернути увагу, є тривожність, яка, як показує практика, має тенденцію тільки посилюватися в кабінеті нотаріуса. Якщо мова йде про хвилювання, яке не переростає в певну форму параної, то така реакція може бути навіть зрозумілою, адже люди похилого віку звертаються до нотаріуса найчастіше для посвідчення правочинів, пов'язаних з розпорядженням рухомим і нерухомим майном, яке вони накопичували все своє життя. Саме тому особи літнього віку відверто бояться не так спілкування з нотаріусом і відповідати на питання протягом здійснення ним процедури встановлення дійсності їх намірів, як страх усвідомити щось неправильно. Також ніяковіють від свого нерозуміння законодавства України й правових, і майнових наслідків посвідчення того ж заповіту, чи договору дарування, чи спадкового договору та інше. Люди похилого віку найчастіше переживають, що їх обдурять, переоформлять майно на когось іншого, бо надали свої дані, нерідко не довіряють власним родичам і бояться залишитися без нічого, одночасно бажають внести дані до реєстрів, бо так треба, і в цей же час довіряють лише документам у паперовому вигляді. Відтак вважаю за потрібне зауважити, що в зазначених вище й подібних випадках хвилювань сторони правочину, наприклад, яка є людиною літнього віку, здійснення нотаріусом процедури встановлення дійсності її намірів є не просто обов'язковою, а й надзвичайно ефективною. Пояснити останню тезу можна тим, що коли сторона/сторони правочину, особливо ними є людина похилого віку, має певні хвилювання й переживання щодо свого майна та майбутніх наслідків щодо нього, то з'ясування нотаріусом задумів буде навпаки заспокоювати зазначених осіб. Насамперед нотаріус поступово уточнює потрібні дані й інформацію, а відповідна сторона правочину має змогу запитати все, що її турбує чи незрозуміло щодо: процедури посвідчення відповідного правочину та вибору саме того, що найбільш підходить під її запити; наслідків посвідчення та альтернативних варіантів, які може запропонувати нотаріус у певному випадку тощо.

Окремо слід зазначити таку особливість мислення людей похилого віку як недовіра до професії нотаріуса в цілому. Додати до цього ще й численну кількість установок, що представники цієї професії бажають тільки заробити гроші й не завжди рекомендують найсприятливіші чи найбільш ефективні варіанти для осіб, які до них звертаються. На жаль, така ситуація з недовірою є досить розповсюдженою й не дуже добре сприяє зміцненню авторитету до професії нотаріуса в суспільстві. Пов'язана така скептичність з власним негативним досвідом чи тим, який був у близьких і знайомих осіб. До того ж, пересічні громадяни дуже рідко гарно орієнтуються в законодавстві України, особливо у сфері нотаріату, що в комбінації з недовірою спотворює бачення особи реальної картини. Для прикладу можна розглянути ситуацію, коли сусідка майбутньої сторони правочину нещодавно подарувала квартиру своїй дочці й не сплачувала податки. Через певний час вже згадана сторона правочину, людина похилого віку, захотіла подарувати майно своїй двоюрідній сестрі й широко дивується тому, що в її випадку відповідні податки сплатити потрібно. Звичайно, що в такому разі особа спочатку намагається довести, що її сусідка зверталася за посвідченням такого самого правочину й все було інакше. А нотаріус в її очах матиме вигляд людини, яка хоче стягнути з неї додаткові кошти, скільки б він не пояснював і не демонстрував норми законодавства. Відтак, беручи до уваги вищевказану особливість, нотаріус має терпляче й наполегливо роз'яснювати людині літнього віку особливості посвідчення правочину в її конкрет-

ному випадку, його правові й майнові наслідки, демонструючи норми закону. Крім того, не завадить також коротко провести паралель і пояснити ситуацію тої особи, з якою сторона правочину порівнює свою, пояснивши в чому різниця. Якщо ж таких дій не зробити, то розуміння у вказаної людини літнього віку сторони правочину не з'явиться, на відміну від відчуття, що нотаріус намагається ввести її в оману.

Висновки. Отже, усі вищенаведені факти та інформація переконують у тому, що нотаріусу не достатньо володіти тільки базовими знаннями для здійснення процедури встановлення дійсних намірів під час посвідчення правочинів, стороною/ сторонами яких виступають люди похилого/ літнього віку. Просто необхідним є розуміння особливостей встановлення дійсних намірів зазначених осіб, характерних ознак поведінки людини з настанням певного віку та тих специфічних моментів у поведінці й проявів характеру, на які варто звернути увагу для уникнення в майбутньому оспорювання дійсності відповідних правочинів. Дані знання й навички є надзвичайно потрібними й важливими, адже дозволяють не тільки максимально правильно підібрати уточнюючі запитання для людей похилого віку, зрозуміти їх мету та допомогти останнім зробити правильний вибір, аби посвідчити законний і ефективний правочин, який би відповідав цілям таких сторін. Дане твердження було доведено на прикладі аналізу особливостей у підході нотаріуса до встановлення дійсних намірів сторони/сторін правочинів, стороною/ сторонами якого виступають люди літнього віку.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Коваленко О.Г., Лук'янова Л.Б., Помиткін Е.О., Московець Л.П. Психологія людей літнього віку. Навч. посібн. / Ін-т педагогічної освіти і освіти дорослих імені Івана Зязюна НАПН України. Київ: Вид-во ТОВ «Геопринт». 2021. 288 с.
2. Ушакова І.М. Геронтопсихологія: підручник. Харків: НУЦЗУ. 2014. 236 с.
3. Дзюба Т.М., Коваленко О.Г. Психологія дорослості з основами геронтопсихології. Навчальний посібник для студентів вищих навчальних закладів / Т.М. Дзюба, О.Г. Коваленко; за ред. проф. В.Ф. Моргуна. Київ: Видавничий Дім «Слово». 2013. 172 с.
4. Коваленко О.Г. Міжособистісне спілкування осіб похилого віку: психологічні аспекти. Інститут обдарованої дитини. 2015. 456 с.
5. Горецька О.В. Геронтопсихологія: навчальний посібник для студентів спеціальності 053 Психологія. Х.: Видавництво Іванченка І. С. 2017. 210 с.
6. Правила професійної етики нотаріусів України: затверджено Наказом Міністерства юстиції від 07.06.2021 р. № z0759-: станом на 31.12.2023 р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/z0759-21#Text> (дата звернення: 08.08.2025).